

**LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖS KANCELIARIJA
EKONOMIKOS POLITIKOS GRUPĖ**

PAŽYMA

**DĖL ELEKTROS ENERGETIKOS ĮSTATYMO NR. VIII-1881 2, 6, 7, 9, 18, 31 IR 78
STRAIPSNIŲ PAKEITIMO IR ĮSTATYMO PAPILDYMO DEŠIMTUOJU-1 SKIRSNIU
ĮSTATYMO PROJEKTO (TAP-19-2001) (19-14106)**

2019-12-09 Nr. NV-3454

Vilnius

Projekto rengėjas: Energetikos ministerija.

Projekto tikslas: sudaryti sąlygas didinti elektros energijos tiekimo saugumą ir elektros energetikos sistemos adekvatumą, sukurti paskatas vystyti patikimai prieinamai, lanksčiai ir konkurencingai elektros energetikos sistemos pajėgumų rinkai.

Dabartinė situacija:

Šiuo metu, vadovaujantis Atsinaujinančių išteklių energetikos įstatymu, Atsinaujinančių energijos išteklių naudojimo energijai gaminti skatinimo tvarkos aprašu ir Viešuosius interesus atitinkančių paslaugų elektros energetikos sektoriuje teikimo ir jų apimčių nustatymo tvarkos aprašu, yra skatinami elektros energijos gamintojai, naudojantys atsinaujinančius energijos išteklius (toliau – AEI), nustatyta tvarka iš viešuosius interesus atitinkančių paslaugų (toliau – VIAP) lėšų sumokant gamintojui fiksuotą tarifą už pagamintos ir į elektros tinklus patiektos elektros energijos kiekį (šis skatinamasis (fiksuotas) tarifas gamintojui paskirtas teisės aktų nustatyta tvarka arba gamintojui taikomas laimėjus iki 2015 m. vykusius skatinimo kvotų paskirstymo aukcionus) ir nuo 2019 m. rudens organizuojamuose skatinimo kvotų paskirstymo aukcionuose paskirtą kainos priedą. Šiuose aukcionuose paskirstomas elektros energijos kiekis (TWh), o aukciono dalyviai gali siūlyti pageidaujamą gauti kainos priedą. Fiksuotų tarifų dydžiai priklauso nuo atsinaujinančių išteklių naudojamų elektros energijai gaminti rūšių (saulė, vėjas, hidroenergija, biokuras, biodujos), gamybos pradžios laikotarpio ir pan. Šiuo metu naujiems gamintojams šie tarifai nėra skiriami. Nuo 2019 m. rudens organizuojamuose skatinimo kvotų paskirstymo aukcionuose bus skiriamas kainos priedas už privalomą pagaminti elektros energijos kiekį, nepriklausomai nuo to, kokia atsinaujinančių išteklių rūšis bus naudojama elektros energijai gaminti. Galiojančiu teisiniu reguliavimu yra skatinama ir remiama tik elektros energijos gamyba iš AEI. Projektu yra siūloma skatinti kitų energijos rūšių pajėgumų vystymą.

Taip pat, vadovaujantis Elektros energetikos 74 straipsniu, Vyriausybė, vadovaudamasi viešaisiais interesais elektros energetikos sektoriuje ir užtikrindama konkurencingą VIAP teikiančių asmenų atrankos procedūrą, vadovaudamasi Vyriausybės nustatyta atrankos procedūrų vykdymo tvarka, gali įpareigoti rinkos dalyvius teikti VIAP elektros energetikos sektoriuje. Pagal galiojantį VIAP teikimo tvarkos reglamentavimą, VIAP teikimas nėra grįstas rinka (angl. market-wide), kadangi kvotos pagal Vyriausybės nustatytą atrankos procedūrą, yra paskirstomos ne aukciono būdu suteikiant kvotas VIAP teikiantiems asmenims.

Šiuo metu galiojantis teisinis reguliavimas nenumato galimybės kaupimo ir (ar) reguliavimo apkrova elektros įrenginiams prisidėti prie LEES adekvatumo užtikrinimo, o teisinėje bazėje įtvirtinti mechanizmai yra selektyvūs ir nukreipti tik į tam tikrą elektros energijos gamybos rūšies skatinimą, todėl, rengėjų teigimu, nesukuria prielaidų technologiškai neutralios elektros energetikos sistemos plėtrai.

Įvertinus Lietuvos elektros energetikos sistemos adekvatumą 2019–2024 m. ir 2025–2030 m. laikotarpiais, nuo 2025 metų identifikuotas vietinės patikimai prieinamos generacijos trūkumas Lietuvos elektros energetinės sistemos adekvatumui užtikrinti pasiekiant tikėtiną apkrovos praradimo tikimybę (LOLE (angl. Lost of Load Expectation) ne didesnę kaip 8 val./metus. Šiuo metu teisės aktai nenustato tikėtinės apkrovos praradimo tikimybės vertės.

Elektros energijos tiekimo saugumas yra viena iš svarbiausių Europos Sąjungos klimato kaitos ir energetikos politikos sudedamųjų dalių, apimančių keletą bazinių elementų, iš kurių vienas – elektros energetikos sistemos adekvatumas, pabrėžiantis būtinybę užtikrinti pakankamus pajėgumus ir tinklų pralaidumą, kurie garantuoja, kad bus patenkinti vartotojų elektros energijos poreikiai, įvertinant generuojančių šaltinių ir jungiamųjų (tarpsisteminių) jungčių prieinamumą bei elektros tinklų apkrovos charakteristikas. Lietuvos elektros rinka nesuteikia pakankamai

paskatų vystytis patikimai prieinamai, lanksčiai ir konkurencingai elektros energetikos sistemos pajėgumų rinkai.

Rengėjų teigimu, siūlomas teisinis reguliavimas sudarys prielaidas, įgyvendinti pajėgumų užtikrinimo mechanizmą, kuriuo būtų užtikrinamas Lietuvos elektros energetikos sistemos adekvatumas ir pakankamas elektros energijos tiekimo saugumo lygis po 2025 metų, po sinchronizacijos su kontinentinės Europos tinklais.

Preliminarus lėšų poreikis mokėjimams už pajėgumų aukcione laimėtus ir suteiktus pajėgumus (mokėjimai pajėgumų vykdytojams) būtų apie 95–129 mln. eurų per metus, skaičiuojant, kad pajėgumų kaina būtų 10–40 eurų/kW/per metus. Pažymėtina, kad lėšų poreikis priklausys nuo pajėgumų aukcionuose dalyvausiančių technologijų įvairovės bei užsienio šalių dalyvausiančių asmenų ir įrenginių kiekio bei jų konkurencingumo.

Projekto esmė: Sudaryti sąlygas sukurti Pajėgumų užtikrinimo mechanizmą:

- Nustatyti, kad Pajėgumų mechanizmas yra įgyvendinamas organizuojant pajėgumų aukcionus;
- nustatyti tikėtiną apkrovos praradimo tikimybę (LOLE) ne didesnę kaip 8 val. per kiekvienus metus;
- nustatyti, kad, įgyvendinant Pajėgumų mechanizmą, perdavimo sistemos operatorius rengs ir teiks Valstybinei energetikos reguliavimo tarybai derinti Pajėgumų aukcionų organizavimo tvarkaraštį;
- nustatyti, kad Vyriausybė tvirtins Pajėgumų užtikrinimo mechanizmo įgyvendinimo tvarkos aprašą;
- nustatyti, kad perdavimo sistemos operatorius vertins Lietuvos Respublikos ir kitos valstybės narės fizinių asmenų ir juridinių asmenų įrenginių ir (ar) planuojamų pajėgumus užtikrinančių įrenginių atitiktį nustatytiems reikalavimams, organizuos ir vykdys išankstinius, pagrindinius ir papildomus pajėgumų aukcionus.
- nustatyti technologinio neutralumo principu grindžiamą (nesuteikiant prioriteto AEI) elektros energetikos sistemos plėtrą;
- nustatyti, kad pajėgumų aukcionuose gali dalyvauti asmenys valdantys tiek esamus pajėgumus užtikrinančius įrenginius, tiek ir planuojamus pajėgumus užtikrinančius įrenginius, tiek gamybos, tiek kaupimo ar telkimo.
- reglamentuoti pagrindinio, papildomo ir išankstinio pajėgumų aukciono sąlygas.

Atitiktis Vyriausybės programai: projektas prisideda prie Vyriausybės programos įgyvendinimo 5.2. krypties „Kibernetinio ir energetinio saugumo stiprinimas“ įgyvendinimo.

Derinimas: įstatymo projektas buvo derintas su visomis suinteresuotomis institucijomis. Pastabas ir pasiūlymus pateikė Teisingumo ministerija, Ekonomikos ir inovacijų ministerija, Konkurencijos taryba, Valstybinė energetikos reguliavimo taryba, Valstybinė duomenų apsaugos inspekcija, UAB „Ignitis grupė“, UAB EPSO-G 2019 m. lapkričio 12 d. buvo suorganizuotas pasitarimas pastaboms aptarti, papildomai projektas derintas darbo tvarka.

Dalykinio vertinimo išvada: Siūlytina nutarimo projektą svarstyti tarpinstituciniame pasitarime. Taip pat teikiame šiuos pastebėjimus (pastabas):

1. Siūlytina paaiškinti, kaip projektu siūlomo reglamentavimo įgyvendinimas, kuomet rengiami technologiškai neutralūs aukcionai, neteikiant prioriteto iš AEI gaminamai elektros energijai bei projekte nustatyta sąlyga, kad AEI aukcionuose dalyvaujantys tiekėjai projekte nustatytuose aukcionuose dalyvauti negali, koreliuoja su NENS ir kituose Lietuvos strateginiuose dokumentuose prisiimtais įsipareigojimais dėl iš AEI gaminamos elektros energijos procento didinimo.

2. Siūlytina paaiškinti/ įvardyti, kokie saugikliai nustatomi teikiamame projekte, siekiant užtikrinti, kad aukcione dalyvaujant kitoms šalims narėms, į Lietuvą jokiais būdais (pvz., per kaupimo ir telkimo paslaugas) nepatektų elektros energija, pagaminta Lietuvos saugumui grėsmę keliančiais trečiųjų šalių įrenginiais.